6. Y. v. Norway, Judgment of 11 February 2003, Application no. 56568/00. European Court of Human Rights. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60934.
7. Papageorgiou v. Greece, Judgment of 10 December 2020, Application no. 44101/13. European Court of Human Rights. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-206365

Ключові слова: стандарт доказування, цивільний позов у кримінальному провадженні, презумпція невинуватості, ЄСПЛ.
Ключевые слова: стандарт доказывания, гражданский иск в уголовном производстве, презумпция невиновности, ЕСПЧ.
Key words: standard of proof, civil action in criminal proceedings, presumption of innocence, ECtHR.

ЗАВТУР ВІКТОР АНДРІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія», старший викладач кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ ПІД ВАРТОЮ, НА НАЛЕЖНУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Норма п.3 ч.1 ст. 178 КПК України зобов'язує слідчого суддю, суд враховати вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого при застосуванні до нього запобіжного заходу. Надання ґрунтовної оцінки цим фактичним обставинам при вирішенні питання про позбавлення особи свободи має принципове значення, зокрема, в контексті забезпечення права на повагу до людської гідності та дотримання стандартів статті 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція). Узагальнена позиція ЄСПЛ з цього питання була висловлена у рішеннях по справах «Кудла проти Польщі» (заява № 30210/96), «Сергій Антонов проти України» (заява № 40512/13), «Хумматов проти Азербайджану» (заяви № № 9852/03 і 13413/04) і полягає вона в тому, що держава повинна забезпечити тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, а спосіб і метод позбавлення свободи не завдають їй душевного страждання чи труднощів, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманний триманню під вартою, і щоб з урахуванням практичних вимог ув'язнення належним чином забезпечувалися охорона здоров'я такої особи та її благополуччя.

Якщо звернутись до вітчизняної правозастосовної практики, слід відзначити, що під час розгляду слідчими суддями клопотань про застосування запобіжних заходів, доволі часто постає питання про те, чи може підозрюваний, обвинувачений перебувати під вартою, зважаючи на свій стан здоров'я. Доводячи неспроможність особи перебувати в умовах несвободи через наявність певних фізичних вад або

захворювань, стороною захисту подаються слідчому судді медичні довідки, складені відповідно до амбулаторної картки хворого, виписки з історії хвороби, висновки судово-медичної експертизи тощо, які загалом є належними доказами для підтвердження відповідних фактичних обставин. У Листі Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до КПК України» від 04.04.2013 р. № 511-550/0/4-13 до обставин, які характеризують стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого віднесено наявність тяжких хвороб, інвалідності, а також нездатність самостійно пересуватися [1]. Однак слід зауважити, що нормативно встановлений перелік захворювань, які унеможливлюють перебування особи під вартою наразі відсутній.

Погіршення стану здоров'я підозрюваного, обвинуваченого може виступити підставою для зміни або скасування запобіжного заходу. У Постанові Пленуму ВССУ «Про узагальнення судової практики застосування судами першої та апеляційної інстанцій процесуального законодавства щодо обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» №14 від 19 грудня 2014 р. зазначалося про те, що врахування стану здоров'я обвинуваченого у разі необхідності стаціонарного лікування у зв'язку з тяжкими хронічними захворюваннями в багатьох випадках зумовлює необхідність зміни запобіжного заходу і окремо наголошувалося на тому, що однією із вагомих підстав для зміни запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є належне врахування стану здоров'я обвинуваченого та визначення можливості отримувати медичну допомогу в умовах СІЗО [2].

Загальні принципи, якими керується ЄСПЛ при вирішенні питань, які стосуються нагляду за особами, яких позбавлено свободи були викладені у справі «Ошурко проти України» (Заява № 33108/05). Згідно з практикою Суду, порушення статті 3 Конвенції не може мати місце лише в зв`язку з погіршенням стану здоров`я заінтересованої особи, проте таке порушення може бути у зв`язку з неналежним наданням медичної допомоги. Хоча статтю 3 Конвенції не можна тлумачити так, ніби вона покладає загальний обов`язок звільнити затриманого за станом здоров`я, вона все ж зобов`язує державу захищати фізичну цілісність осіб, позбавлених свободи, зокрема, надаючи їм необхідну медичну допомогу [3].

Аналіз вітчизняної судової практики показує, що при розгляді клопотань про зміну підозрюваному, обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на інший, більш м'який, у зв'язку із погіршенням його стану здоров'я, слідчі судді звертають увагу на те, чи надається особі медична допомога і відмовляють у його задоволенні, встановивши, що особа перебуває не в СІЗО, а на лікуванні у медичному закладі і отримує кваліфіковану медичну допомогу [4;5]. Інше питання, яке виникає у цьому контексті – якість такої медичної допомоги. Єдиним дієвим механізмом забезпечення свого права на належні умови тримання під вартою для підозрюваного, обвинуваченого залишається подання клопотання в порядку ст. 206 КПК України. Наразі наявна

судова практика, за якої слідчі судді задовольняють такі клопотання та зобов'язують уповноважених осіб установ попереднього ув'язнення забезпечити невідкладне проведення медичного обстеження, для встановлення діагнозу та призначення необхідної кваліфікованої медичної допомоги, в тому числі поза межами установи, із залученням спеціалістів з лікарняних закладів чи закладів охорони здоров'я, посилаючись на положення ч.6 ст. 206 КПК [6;7]. Норми останньої встановлюють обов'язок слідчого судді забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи у разі, якщо особа заявляє про застосування до неї *насильства* (виділено мною – В.З.) під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі. І хоча ненадання або надання неналежної медичної допомоги не є насильством у прямому сенсі цього слова, таке поводження із особою потенційно підпадає під сферу дії ст. 3 Конвенції, що вимагає від держави відповідної реакції. За чинної редакції КПК нею може виступити лише реалізація слідчим суддею повноважень, передбачених ст. 206 КПК України.

Вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки: 1) чинна нормативна модель застосування запобіжних заходів залишає слідчому судді та суду широкий простір для правозастосовної дискреції при вирішенні питання про те, чи може особа перебувати під вартою, враховуючи її стан здоров'я, але в будь-якому разі інститут судового контролю має виступити гарантією того, що позбавлення особи свободи не порушуватиме стандарти ст. 3 Конвенції; 2) погіршення стану здоров'я підозрюваного, обвинуваченого не зобов'язує державу звільнити особу, але породжує позитивний обов'язок захистити її фізичну цілісність та надати їй належну медичну допомогу; 3) єдиними ефективними механізмами захисту підозрюваним, обвинуваченим свого права на належні умови тримання під вартою є подання клопотання про зміну запобіжного заходу або клопотання про забезпечення невідкладного проведення медичного обстеження та призначення необхідної кваліфікованої медичної допомоги (в тому числі поза межами установи, із залученням спеціалістів з лікарняних закладів чи закладів охорони здоров'я).

Список використаної літератури:

1. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» від 04.04.2013 р. №511-550/0/4-13 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13 (дата звернення: 30.04.2021).
2. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про узагальнення судової практики застосування судами першої та апеляційної інстанцій процесуального законодавства щодо обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» №14 від 19 грудня 2014 р. URL: https://zib.com.ua/ua/print/114155-

uzagalnennya_sudovoi_praktiki_schodo_trimannya_pid_vartoyu.html (дата звернення: 30.04.2021).
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ошурко та інші проти України» від 8 вересня 2011 року р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_725#Text (дата звернення: 30.04.2021).
4. Ухвала слідчого судді Баранівського районного суду Житомирської області від 13 липня 2015 року, судова справа № 273/1099/15-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/50992380 (дата звернення: 30.04.2021).
5. Ухвала слідчого судді Сєвєродонецького міського суду Луганської області від 30 липня 2015 року. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/53553031 (дата звернення: 30.04.2021).
6. Ухвала Гайсинського районного суду Вінницької області від 01 квітня 2021 року, судова справа № 129/795/20. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95983688 (дата звернення: 30.04.2021).
7. Ухвала слідчого судді Дзержинського районного суду м. Харкова від 31 серпня 2018 року, судова справа №638/12544/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76174541 (дата звернення: 30.04.2021).

Ключові слова: запобіжні заходи, тримання під вартою, судовий контроль, слідчий суддя, підозрюваний, обвинувачений, право на медичну допомогу, загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини.

Ключевые слова: меры пресечения, содержание под стражей, судебный контроль, следственный судья, подозреваемый, обвиняемый, право на медицинскую помощь, общие обязанности судьи относительно защиты прав человека.

Key words: measures of restraint, custody, judicial control, investigating judge, suspect, accused, right to medical care, general duties of a judge regarding the protection of human rights.

БАБЧИНСЬКА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ТЕРМІНУ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ Ч. 10 СТ. 290 КПК УКРАЇНИ

Відповідно до ч. 10 ст. 290 КПК України сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ. У разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що